

ARCHEOLOGIE • BOUWHISTORIE

ARCHEOLOGIENOTA – PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

ZOMERGEM – ALFONS SIFFERSTRAAT

A. DEVROE
SEPTEMBER 2017

COLOFON

Project

Archeologienota – Zomergem, Alfons Sifferstraat

Opdrachtgever

Acasa
Kortrijksesteenweg 62
9830 Sint-Martens-Latem

Opdrachtnemer

Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba
Lemmensstraat 34
2800 Mechelen
0472/59.31.41
annika.devroe@gmail.com
BE0680.617.128

Erkende archeoloog: Annika Devroe, OE/ERK/Archeoloog/2015/00085

© 2017 Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba

Annika Devroe aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijk toestemming van de opdrachtgever. Dit met uitzondering van de door de architect aangeleverde plannen. Deze blijven eigendom van deze laatste.

INHOUD

Inhoud	0
1. Gemotiveerd advies	1
2. Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	2
2.1. Administratieve gegevens	3
2.2. Onderzoeksstrategie, -methode en -technieken	3
2.2.1. Landschappelijk bodemonderzoek.....	4
2.2.2. Proefsleuvenonderzoek.....	5
2.3. Voorziene afwijkingen van de Code van Goede Praktijk.....	7
3. Figurenlijst.....	8

1. GEMOTIVEERD ADVIES

Op basis van het bureauonderzoek kan men vaststellen dat het projectgebied vanaf de 18de eeuw onbebouwd was. Enerzijds ging het om landbouwgrond, anderzijds om tuinzones van woningen aan de straatzijdes. Pas in de 2de helft van de 20ste eeuw werd de zuidelijke zone bebouwd en verhard terwijl de rest onbebouwd bleef. Landschappelijk gezien is het projectgebied gunstig gelegen, namelijk op een heuveltop. In de buurt werd nog maar weinig archeologisch onderzoek uitgevoerd. Enkele vooronderzoeken en opgravingen wijzen op een Romeinse aanwezigheid, maar deze sites bevinden zich meer op de rand van de heuveltop. Er werden ook sporen aangetroffen uit de middeleeuwen en metaaltijden. Of de locaties op de flank van de heuvel verkozen werden boven de heuveltop zelf kan echter niet aangetoond worden omdat op de heuveltop zelf nog geen systematisch archeologisch onderzoek gebeurde. De dorpskern ontwikkelde zich echter op de top waardoor deze zone zeker interessant lijkt. Het projectgebied is bovendien gelegen langs één van de belangrijke wegen. Sporen uit oudere periodes kunnen dan ook niet uitgesloten worden.

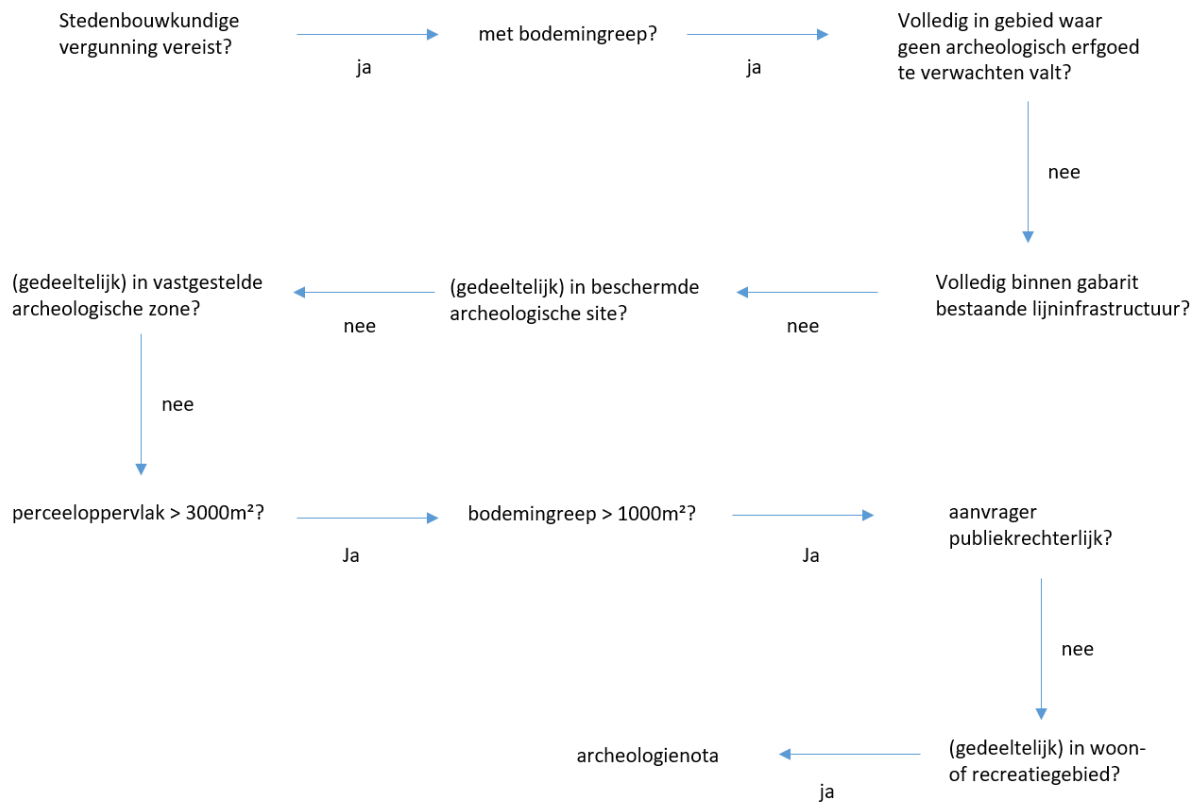
Op basis van het bureauonderzoek kan niet aangetoond worden of een archeologische site aanwezig is of niet. De verzamelde gegevens geven een laag potentieel naar archeologie toe voor de periode vanaf de 18de eeuw. Gezien de gunstige ligging en omliggende vondsten wordt het archeologisch potentieel voor oudere periodes als middelmatig tot hoog ingeschat.

Ter hoogte van de geplande werken zal algemeen de teelaarde verwijderd worden. Voor de verharding en vloerplaat zal men ca. 30 cm uitgraven, wat vermoedelijk grotendeels zal overeenkomen met de teelaarde. Slechts lokaal zal dieper gegaan worden voor de funderingsvoet, de liftputten en nutsleidingen. Op basis van de controleboringen kon vastgesteld worden dat de grond reeds deels geroerd werd en de moederbodem pas op 85-100 cm onder het maaiveld bereikt werd. Gezien de aanwezige verhardingen en microtopografie bleken deze controleboringen echter niet voldoende te zijn om de resultaten voor het volledige terrein te kunnen veralgemenen.

Gezien het archeologisch potentieel, de geplande werken en het potentieel op kennisvermeerdering is bijkomend onderzoek dan ook noodzakelijk. Dit zal echter via een uitgesteld traject verlopen. In eerste instantie zijn landschappelijke boringen noodzakelijk en gezien de aanwezige verhardingen zijn enkel mechanische boringen mogelijk. Momenteel is het terrein niet toegankelijk voor dergelijke machines. Het projectgebied is momenteel in gebruik als tuinzone en aangezien de opdrachtgever nog geen eigenaar is van de gronden, wordt de toegang tot de tuinzone niet verleend voor meer ingrijpende bodemingrepen.

2. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN VOOR UITGESTELD VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning waarbij de voorwaarden voldoen aan art. 5.4.1. van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013.

Figuur 1: Beslissingsboom in functie van huidig project. (A. Devroe 2017)

2.1. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

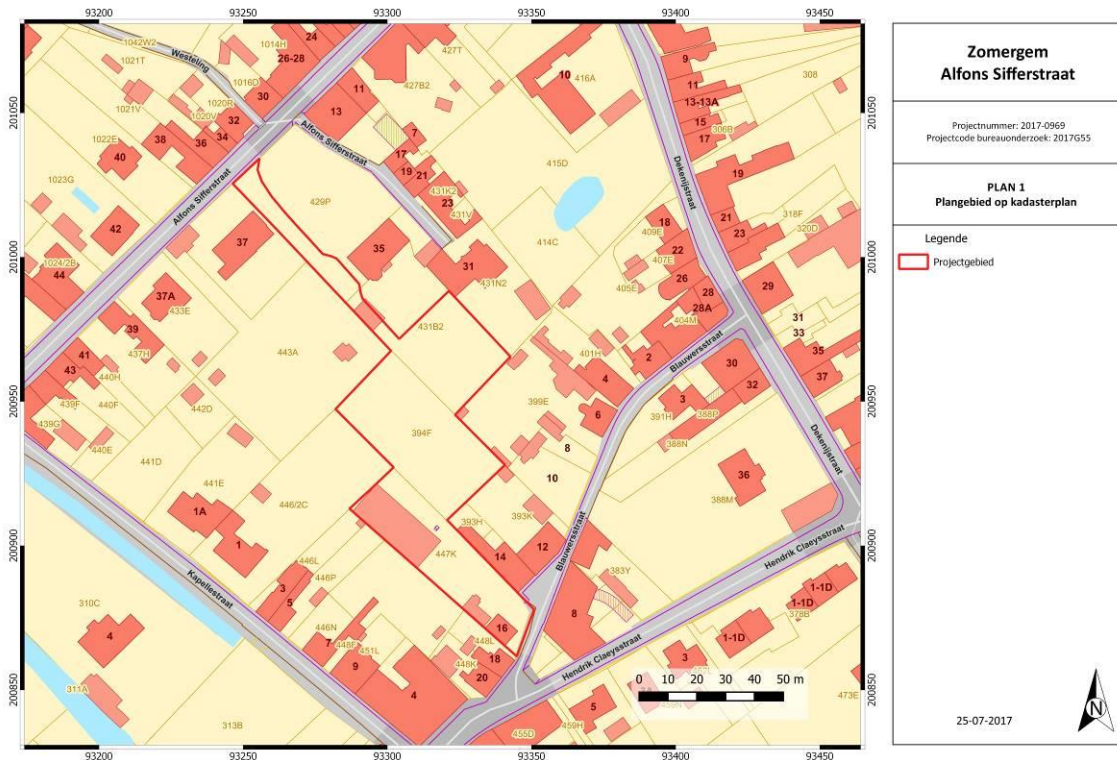
Locatie: Provincie Oost-Vlaanderen, Zomergem, Alfons Sifferstraat

Bounding box: punt 1 (NW) – X 93245,324 Y 201033,671

Punt 2 (ZO) – X 93352,491 Y 2000861,710

Kadaster: Zomergem, afd. 1, sectie D, percelen 429p (partim), 431b² (partim), 394f, 447k

Oppervlakte projectgebied: ca. 4317 m²

Figuur 2: Kadasterkaart met aanduiding projectgebied. (Geopunt Vlaanderen s.d.)

2.2. ONDERZOEKSTRATEGIE, -METHODE EN -TECHNIEKEN

Na het bureauonderzoek werden de verschillende vooronderzoeken zonder ingreep in de bodem afgewogen. Hiervoor werden telkens volgende vier criteria overlopen:

- Is het mogelijk deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het nuttig deze methode toe te passen op dit terrein (levert het iets op)?
- Is het overdreven schadelijk voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het noodzakelijk deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Geofysisch onderzoek geeft voornamelijk goede resultaten op droge leembodems. Deze methode is vrij duur en aangezien in dit geval moeilijk na te gaan is wat het archeologisch potentieel is, kan het een duur onderzoek worden die weinig oplevert. Op basis van de kosten-batenanalyse en het feit dat gezien de bodemgesteldheid dit geen ideale ondergrond is werd dit onderzoek niet voorgesteld.

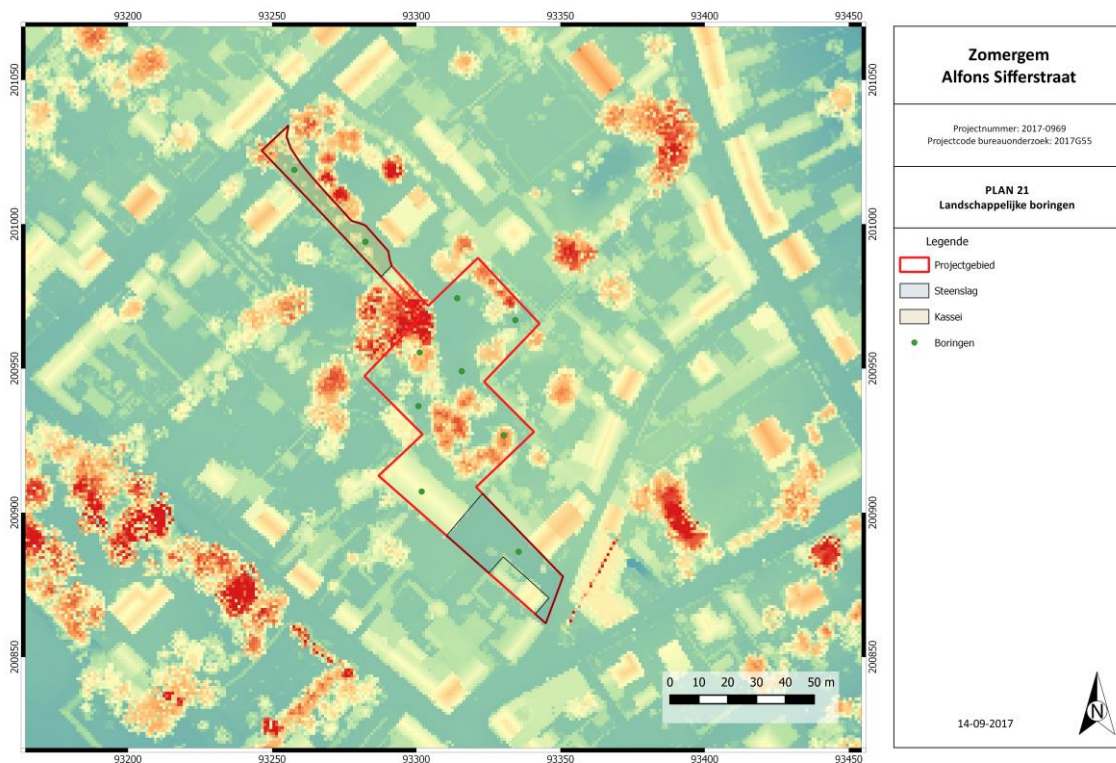
Een veldkartering is vooral nuttig op landbouwgronden die net geploegd worden. Dit is hier niet het geval en bovendien geeft een veldkartering enkel een beeld van de bovenste laag. Bovendien kunnen periodes met weinig vondstmateriaal op deze manier niet gedetecteerd worden. Deze methode wordt dan ook niet geadviseerd.

Onderzoeken in functie van steentijd (landschappelijk/verkenning/waarderend booronderzoek, proefputten) zouden nuttig kunnen zijn aangezien steentijdvondsten niet uitgesloten kunnen worden. De ligging op een top is vrij gunstig maar in de onmiddellijke nabijheid is geen water aanwezig. Het potentieel voor steentijdvindplaatsen wordt dan ook eerder als laag ingeschat. Gezien het laag potentieel en de kosten-batenanalyse worden deze onderzoeken dan ook niet geadviseerd. Tijdens het sleuvenonderzoek zal hier wel aandacht aan besteed worden.

Op basis van de controleboringen kon vastgesteld worden dat de grond reeds deels geroerd werd en de moederbodem pas op 85-100 cm onder het maaiveld bereikt werd. Gezien de aanwezige verhardingen en microtopografie bleken deze controleboringen echter niet voldoende te zijn om de resultaten voor het volledige terrein te kunnen veralgemenen. Een landschappelijk bodemonderzoek met een betere spreiding van de boringen zou hier meer uitsluitel kunnen over geven, net als over de gaafheid van het bodemprofiel. Dit onderzoek wordt dan ook in eerste instantie voorgesteld. Afhankelijk van de resultaten volgt hier een proefsleuvenonderzoek.

2.2.1. LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK

Op basis van de controleboringen lijkt het projectgebied deels verstoord te zijn. Gezien de aanwezige verhardingen en microtopografie bleken deze controleboringen echter niet voldoende te zijn om de resultaten voor het volledige terrein te kunnen veralgemenen. Een landschappelijk bodemonderzoek kan hier meer uitsluitel over geven, net als over de gaafheid van het bodemprofiel. Het is dan ook aangewezen een landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren door middel van boringen. Het booronderzoek wordt uitgevoerd met een gutsboor van 4 cm of een Edelmanboor van 7 cm. De boringen worden verspreid over het terrein geplaatst, met een voldoende aantal om de bodemkundige situatie te begrijpen. Gezien de microtopografie worden ze niet in een vast grid uitgezet, maar met een goede verspreiding. Indien bij uitvoering blijkt dat extra boringen nodig zijn om een goed beeld te krijgen, worden er meer gezet. Er dient een goed beeld bekomen te worden van zowel de lager gelegen, hoger gelegen en verharde zones.

Figuur 3: Voorstel boorgrid. (A. Devroe 2017)

De onderzoeksvragen die hier minimaal moeten beantwoord worden zijn:

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- In hoeverre is de bodemopbouw intact? Zo ja, in welke zones?
- Is er potentieel voor sporensites? Zo ja, op welke diepte t.o.v. het maaiveld? Worden deze niveaus bedreigd door de geplande werkzaamheden en is bijgevolg een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk?

Het onderzoeksdoel van het landschappelijk bodemonderzoek is bereikt wanneer bovenstaande vragen zijn beantwoord en uitsluitsel kan gegeven worden over de te volgen stappen in het verdere vooronderzoek.

2.2.2. PROEFSLEUVENONDERZOEK

Op basis van het landschappelijk bodemonderzoek door middel van boringen wordt bepaald of een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk is. Dit hangt af van eventueel aanwezige verstoringen, de intactheid van de bodemopbouw en de diepte van het archeologisch niveau. Indien uit dit onderzoek niet blijkt dat archeologische sporen uitgesloten kunnen worden en op basis van de bodemopbouw het archeologisch niveau geraakt zal worden bij de toekomstige werken, dient een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden. Het doel van het vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven is een archeologische evaluatie van het terrein.

Hierbij dienen volgende onderzoeksvragen beantwoord te worden:

- Kunnen de gegevens van het landschappelijk booronderzoek bijgesteld worden?
- Zijn er bodemsporen aanwezig? Zo ja, zijn deze van natuurlijke of antropogene aard?
- Wat is de bewaringstoestand van de sporen?

- Op welk(e) niveau(s) manifesteren de archeologische sporen zich?
- Maken de antropogene sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Kan op basis van gerecupereerd materiaal uitspraak gedaan worden over de datering? Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak gedaan worden over de aard en omvang van de occupatie?
- Zijn er indicaties voor de inrichting van een erf/nederzetting?
- Kunnen de resultaten van het bureauonderzoek bijgesteld worden?
- Geven de resultaten aanleiding tot vervolgonderzoek? Zo ja, wat is de ruimtelijke afbakening van de zone(s) voor vervolgonderzoek?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor het vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn noodzakelijk en in welke hoeveelheid?
- Is behoud in situ op basis van de resultaten van het vooronderzoek mogelijk?

Het proefsleuvenonderzoek gebeurt na de afbraak van de bestaande gebouwen en de verharding. Deze worden tot net onder de vloerplaat of de verharding uitgebroken.

Het terrein zal door middel van parallelle continue proefsleuven onderzocht worden. De sleuven worden noordwest-zuidoost georiënteerd. Indien uit het landschappelijk onderzoek blijkt dat een andere oriëntatie beter is, kan hiervan afgeweken worden. Er wordt nog geen sleuvenplan opgesteld aangezien het onderzoeksgebied zal afhangen van de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek.

De sleuven hebben een breedte van 2 m en een afstand van maximaal 15m van middelpunt tot middelpunt. Er zal minstens 10% van het onderzoeksgebied door middel van proefsleuven onderzocht worden, aangevuld met 2,5% dwarsleuven en/of kijkvensters. De hoeveelheid en locatie van dwarsleuven en/of kijkvensters zijn vrij te bepalen door de erkend archeoloog/veldwerkleider. Deze kunnen enerzijds aangelegd worden om na te gaan of een structuur aanwezig is, maar evenzeer om lege zones te duiden en een betere afbakening te bekomen van een archeologische site.

De aanleg van deze sleuven gebeurt met een graafmachine met een niet-getande graafbak van 2 m breed. Het eerste vlak wordt aangelegd op een eerste leesbaar archeologisch niveau. Indien er meerdere archeologische niveaus aanwezig zijn, wordt elk niveau apart gewaardeerd. Er wordt momenteel van uitgegaan dat het om een site zonder complexe verticale stratigrafie gaat en er maar één niveau aanwezig is. Er wordt dagelijks voorzien in een volledige opmeting van sleuven, kijkvensters en sporen. Dit betekent dat er dagelijks een recent en aangevuld grondplan beschikbaar is, dat op elk moment aangeleverd kan worden. Er dient een selectie van de sporen gecoupeerd te worden die afdoende is om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en waterkuilen wordt een boring gezet om te verifiëren of het om een dergelijk spoor gaat en om de diepte te bepalen. Per sleuf wordt machinaal een profielput aangelegd. Deze profielputten worden beschreven en bestudeerd door de aardkundige van het projectteam. Sporen waarbij de metaaldetector een signaal geeft, worden aangeduid in de sporenlijst. Metaalvondsten worden enkel ingezameld als zij zich aan het vlak bevinden of als ze zich in een spoor bevinden dat gecoupeerd wordt. Na afloop van het onderzoek worden de sleuven gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen (graven, zeer ondiep bewaarde sporen) afgedekt met doek of plastic zodat ze in geval van een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving niet verder worden aangetast vooraleer ze onderzocht kunnen worden.

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak gedaan kan worden over de aard en omvang van de

archeologische waarden in het projectgebied en wanneer een eenduidig advies kan gegeven worden voor vrijgave van het terrein, behoud in situ of vervolgonderzoek door middel van een opgraving.

2.3. VOORZIENE AFWIJKINGEN VAN DE CODE VAN GOEDE PRAKTIJK

Er worden geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien. Moesten er tijdens de uitvoering van het vooronderzoek met ingreep in de bodem redenen zijn waarom wel wordt afgeweken van de bepalingen in de code, dan worden deze gemotiveerd in het verslag van resultaten.

3. FIGURENLIJST

Figuur 1: Beslissingsboom in functie van huidig project. (A. Devroe 2017).....	2
Figuur 2: Kadasterkaart met aanduiding projectgebied. (Geopunt Vlaanderen s.d.).....	3
Figuur 3: Voorstel boorgrid. (A. Devroe 2017).....	5